

Mikro přístupy

Bottom-up approaches

Přístup základních potřeb

- Alternativní přístupy k mianstreamu – šance pro poskytnutí návodů, jak kompenzovat jejich nedostatky
- Zaměření na základní potřeby
- **Basic needs approach** – změna z důrazu na ekonomický růst k důrazu na naplňování základních potřeb

Poválečné období

- Top-down; trickle-down approaches
- Růst je chápán jako funkce investic
- Jednoduchá rovnice, která propojuje úroveň investic s ekonomickým růstem – capital/output ratio
- Rozvoj top-down proces, důležitá rozhodnutí jsou kontrolována mezinárodními aktéry experty a institucemi, kteří spolupracují s lokálními elitami

- Na konci 60.let bylo zřejmé že ekonomický růst není nutně korelován s růstem ostatních dalších indikátorů rozvoje jako zaměstnanost, redukce chudoby a nerovnosti atd.
- Některé země – Brazílie, Irán, Keňa, Mexiko – rychlý ekonomický růst spolu s *maldevelopment*

- 1970 – ½ obyvatel Jihu – absolutní chudoba
- 944 miliónů

the nature, rather than the pace, of growth was the crucial factor in development. Mahbab ul Haq (1976: 24–5), a Pakistani economist and World Bank official, remarked:

In country after country, economic growth is being accompanied by rising disparities . . . the masses are complaining that development has not touched their ordinary lives. Very often, economic growth has meant very little social justice. It has been accompanied by rising unemployment, worsening social services, and increasing absolute and relative poverty.

Neo-populistická ideologie

- Široká, eklekticistická, volně definovaná
- Kontra
- Dobře strukturovaném, avšak úzkém teoretickém přístupu neoklasické ekonomie

- Redefinovat cíle rozvoje směrem ke spravedlivější redistribuci
- Podpora lokální participace
- Podpora malých (small scale) projektů

Top-down

- ⊙ Rozvoj je navrhován mezinárodními experty "zvenčí"
- ⊙ Lidé, na které jsou tyto projekty zaměřeny existují pro experty jako abstraktní socioekonomické indikátory
- ⊙ **Popular participation** je omezována na narychlo zorganizovaná setkání, kde mezinárodní experti "brief" lokály o cílech a strategiích rozvoje

intervencionismus

- ◉ Self-appointed mission
- ◉ Modernizace, inovace, management, přenosu technologií a rozvojové pomoci
- ◉ Založení na **etnocentrické představě** – co je s nimi špatné a v čem my máme pravdu
- ◉ Hlubší morální otázka, na čem je tento intervencionistický přístup založen.

Konceptualizace autonomie

- ◎ **Thomas Sankara**
- ◎ **Autonomie** – právo vytvářet svou vlastní budoucnost
- ◎ **4 PILÍŘE AUTONOMIE**

SANKARA - autonomie

- 1) autonomie v politické sféře – vlastnictví a kontrola
- 2) autonomie v kulturní sféře – gramotnost a kontrola médií (Rwanda)
- 3) autonomie v organizační sféře –
- 4) autonomie v ekonomické sféře - soběstačnost

Publication Information: Third World Development: A Basic Needs Approach. Contributors: Pradip K. Ghosh - editor. Publisher: Greenwood Press. Place of Publication: Westport, CT. Publication Year: 1984. Page Number: 4.

Témata do doby BNA

- ◉ Debaty probíhaly po liniích sektorální alokace investic, j. mezi zemědělstvím a průmyslem,
- ◉ Volbou adekvátní technologie a debatou o ISI nebo ELI
- ◉ Otázka, jak růst národního produktu bude rozdělen ve společnosti – nebyla prioritou
- ◉ Představa trickle-down – i nejchudší budou profitovat z růstu
- ◉ institucionální změny jako pozemková reforma, a vzrůstající role veřejného sektoru tomu měly napomáhat

- Na počátk 60.let – Indie – zpochybňovat tuto tezi
- Pol.60.let – vzrůstající nespokojenost se zahraniční pomocí
- Nevedlo to ke změně v přístupu k problémům rozvoje

McNamara

- Prezidentský proslov 1973 SB
- Mainstreamové rozvojové strategie dosáhly měly nepřijatelně malý dopad na nerovnosti 3S
- Nová strategie redistribuce s růstem

Redistribution with growth

- Redistribuce a růst – kplementární spíše ne kontradiktorní strategie
- Udržitelný růst bude vyžadovat politiky přerozdělování a programy zaměřené na chudé
- Spíše než spoléhání se na trickle-down effect

RwG

- Přestože redistribuce s růstem znamenala přesunutí důrazu
- Modifikace spíše než jasný zlom
- Stále optimismus předcházejícího období a výhody tržně orientovaného růstu
- RwG zůstala závislá na rychlém ekonomickém růstu
- Tradiční recept rozšířen o pokrytí sociálního mimo čistě tržního růstu

- ◉ **Pearson Commission – 1969**
referovala prezidentu Světové banky
- ◉ První dvě desetiletí – méně rozvinuté rostly dynamičtěji než rozvinuté v daném stádiu rozvoje
- ◉ Kdyby rozvinuté překonaly aid fatigue – možné vymanit se z underdevelopmentu v rozumn době

bottom-up

- ◉ Po první dekádě rozvoje 1961-71
- ◉ Zjevné, že zaměření na makro-ukazatele bylo chybné
- ◉ Zaměření na *animate* spíše než na *inanimate resources*; zaměřené na kvalitu života
- ◉ Rozvoj měření jako naplňování základních potřeb, nárůst spravedlivé distribuce, rozšiřování capabilities

BNA

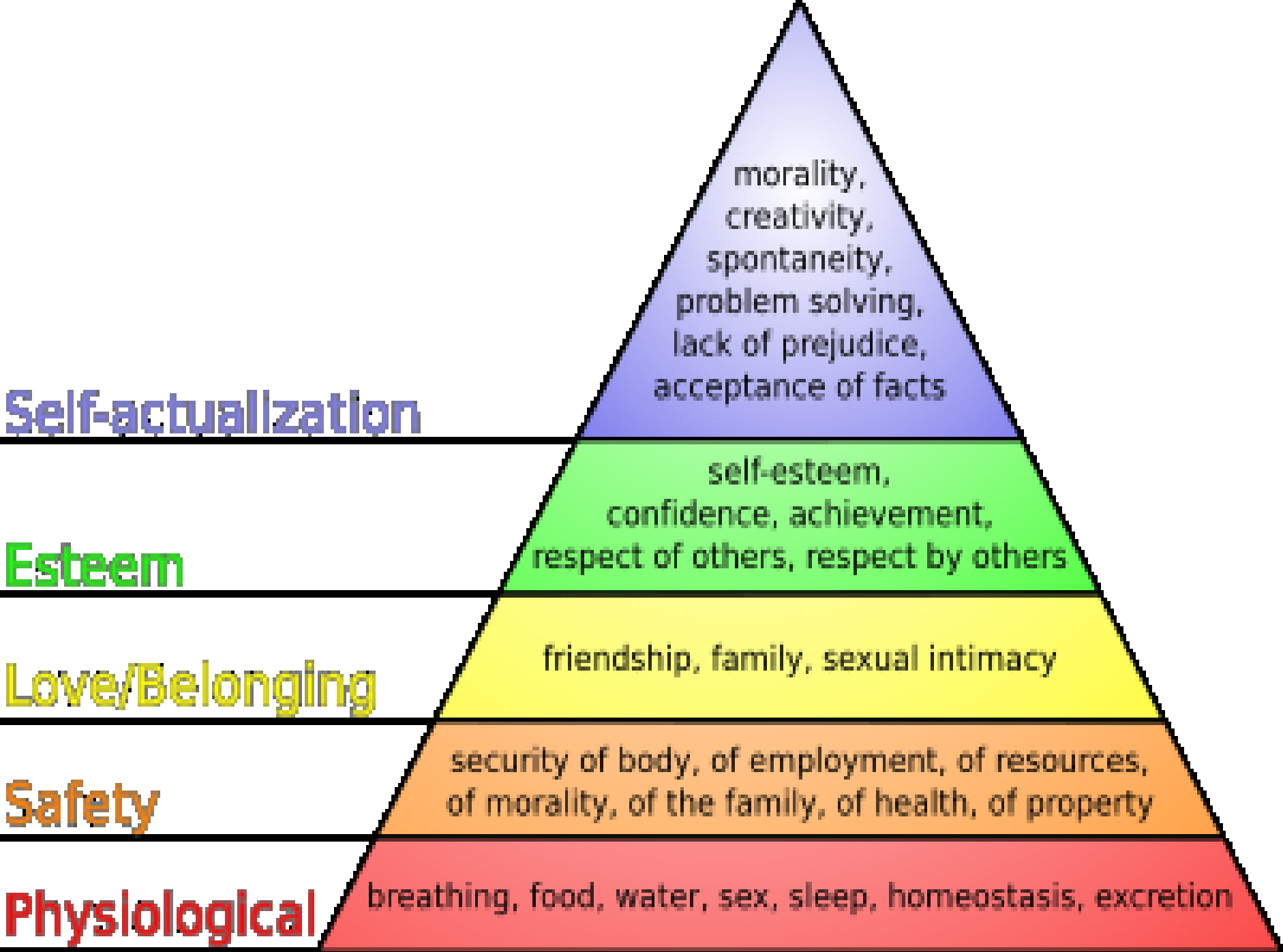
- ◉ Definuje minimum zdrojů nezbytných pro dlouhodobé fyzické well-being
- ◉ Vyjmenování spotřebního zboží
- ◉ Životní minimum – definováno jako příjem, který je potřeba k naplnění těchto potřeb

The basic-needs approach

- The basic-needs approach - přímější zacílení na chudobu než přístupy zaměřené na zvyšování příjmu a produktivity
- Zvláštní důraz – zlepšení zdraví, výživy, vzdělání
- Skrze zlepšení a přeorientování veřejných služeb
- Rural water supply, sanitation facilities, primary schools.

Kořeny BNA

- Čerpá z teorie motivace Maslow
- Hierarchie potřeb

morality,
creativity,
spontaneity,
problem solving,
lack of prejudice,
acceptance of facts

Self-actualization

self-esteem,
confidence, achievement,
respect of others, respect by others

Esteem

friendship, family, sexual intimacy

Love/Belonging

security of body, of employment, of resources,
of morality, of the family, of health, of property

Safety

breathing, food, water, sex, sleep, homeostasis, excretion

Physiological

Důvody zaměření na BNA

- Přímé zaměření na základního zboží a služeb – efektivnější a rychlejší cesta
- (1) consumers are not sufficiently knowledgeable about health and nutrition, and will therefore not spend incremental incomes wisely or efficiently;

- (2) there is known to be a serious **maldistribution** of incomes within households which can be overcome only through a more direct provision of goods and services;
- (3) some **basic needs can only be met efficiently through public services**, such as water supplies and sanitation; and

- (4) it is difficult to find policies, investment, etc. that will increase **the productivity of all of the poor in a uniform way**; very often the benefits of these **innovations reach only a few**.

Kulturní podmíněnost?

- BN – částečně záležitost konvencí – tj. variují mezi zeměmi a kulturami
- Avšak protiargument – existuje minimální úroveň osobní spotřeby a přístupu k veřejným službám, které jsou nahlíženy všude jako nezbytné pro důstojný životní standard
- - definovat cíle ve fyzických jednotkách na globální bázi

Dva přístupy k BNA

- 1) univerzální, objektivní interpretace potřeb SB, ILO, bilaterální pomoc
- Pozitivní, kvantifikovatelná náhled na základní potřeby
- 2) více subjektivní, historicky podmíněná a nahodilá (contingent) interpretace založená na partikulárním kontextu sociálního systému

- For example, **minimum targets for food and housing requirements** -
- **daily intake of calories and square metres of dwelling space per person.** (jak definujeme ekologickou stopu?)
- Qualitatively they can be defined in terms of the proportion of **protein in food intake and household facilities such as toilets, piped water, electricity and basic furniture**

- BNA – umožňuje, aby cíle byly stanoveny jako fyzické jednotky určitého zboží a služeb, které mají univerzální platnost
- Namísto abstraktních monetárních jednotek,
- Zdůrazňuje nezbytné prostředky k životu namísto jejich tržní hodnoty

- By the early 1970s, **concern about environmental pollution** led to a questioning of both the feasibility and the desirability of further **growth of GNP in many developed countries, including the United States.**

- This period also marked the realization that the problems of the poor in developed countries were far **harder to solve through public welfare policy** than had been believed earlier.

Mnoho donorů explicitně přesunulo důraz v politikách na pomoci chudých.

- Distribuční aspekt růstu
- ILO – hlavní cíl - vytváření pracovních příležitostí, spíše než růst agregovaného příjmu
- "A fundamental **redirection of development strategy**" was called for **consisting of a rural strategy that "focuses on increasing the productivity** of the small farmer and the self-employed through better access to land, water, credit, markets and other facilities"

ILO

- and an urban strategy of "[restructuring] the **modern sector to make it more responsive to the opportunity cost of labor and capital** . . . [and] policies designed to reach the self-employed and to make small-scale producers more efficient"
- Subsequent emphasis in the World Bank on **integrated rural development strategies** and the choice of urban projects for Bank

- ◉ Deklarace principů - **Tripartite World Conference on Employment** organized by the ILO proposed
- ◉ Strategie a národní rozvojové plány mají explicitně jako jejich hlavní prioritu – podpora zaměstnanosti a uspokojování základních potřeb obyvatel dané země.

controversy has continued to swirl around the basic-needs approach.

In addition to the World Bank and ILO, a number of United Nations organizations figured prominently in the creation of an alternative development agenda in the 1970s, including the UN Environment Program (UNEP), UN Conference on Trade and Development (UNCTAD), UN Development Program (UNDP), UN Research Institute for Social Development (UNRISD), UN Children's Emergency Fund (UNICEF), World Health Organization (WHO), and Food and Agriculture Organization (FAO). During the 1970s, these organizations held a number of landmark meetings dedicated to reformulating the development agenda. By the late

Cocoyac deklarace

- 1974 Mexico
- Patterns of Resource Use, Environment and Development Strategies
- UNEP, UNCTAD
- Dva hlavní směry tehdejšího alternativního rozvoje:

- 1) uspokojování základních potřeb –
- 2) 'vnější limity' růstu a ekologické udržitelnosti

ILO (1976: 32), for example, basic needs were defined as 'the minimum requirements of a family for private consumption,' especially food, clothing, and shelter, as well as 'essential services provided by and for the community at large, such as safe drinking water, sanitation, public transport, and health and education facilities.' The ILO and other international organizations

Cocoyoc Declaration

- ◉ Inner limits – zajišťování základních potřeb
- ◉ Outer limits – environmentální degradace

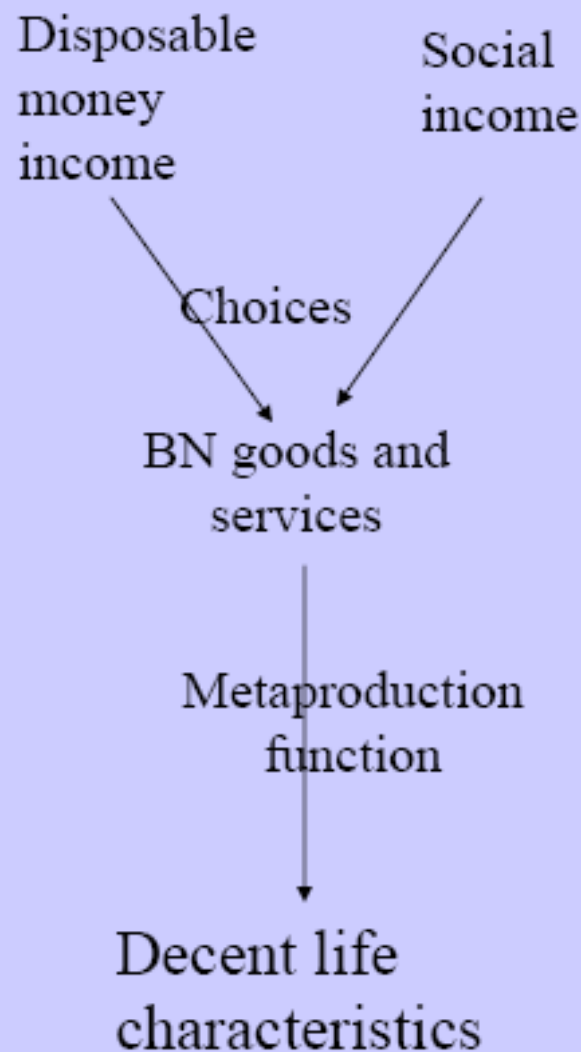
Alternativní přístupy

- Hettne – „Cocoyac deklarace – zrození alternativního trendu v rozvojové teorii“
- Alternativní přístupy podpořeny ze švédské nadace Dag Hammarskjöld Foundation
- 1975 . Dokument *What now: Another Development*
- kritika mainstreamu pro zanedbávání masové chudoby a ignorování otázky udržitelnosti
- Formulace **humanistického přístupu** – základní potřeby + kreativita, možnost svobody vyjadřování atd.

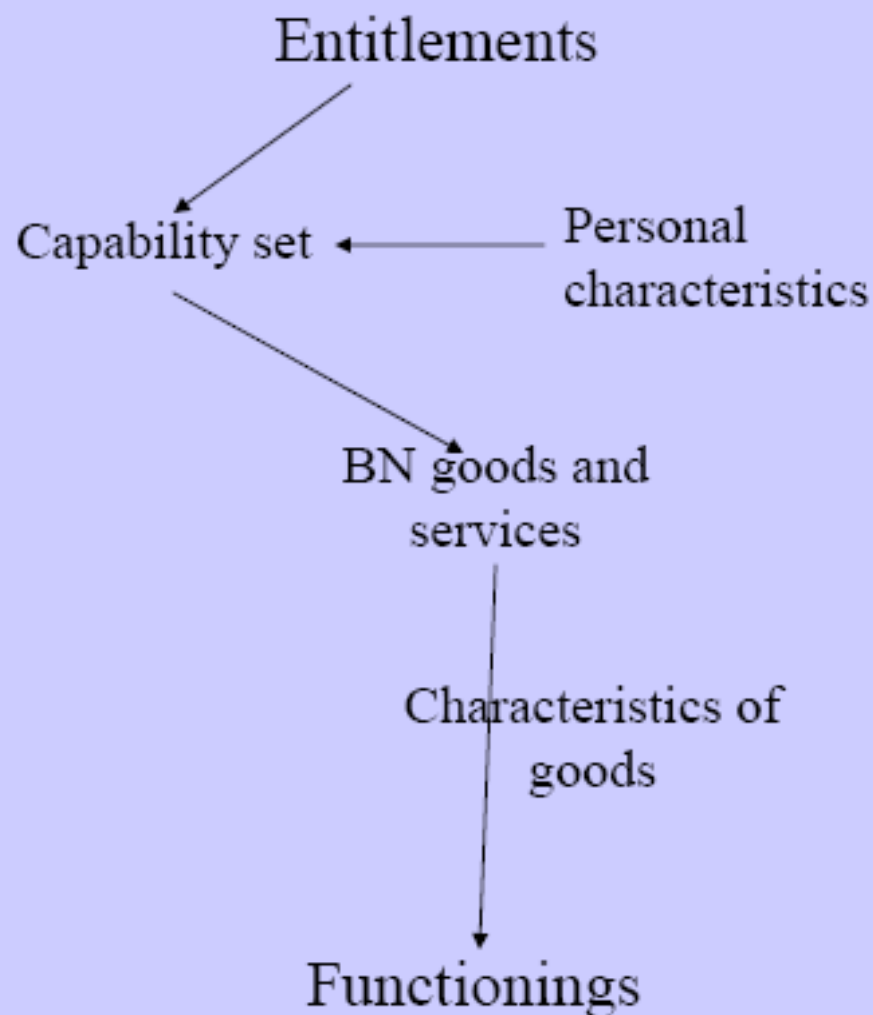
IFDA -

- ◉ International Foundation for Development Alternatives
- ◉ 1976 – Nyon, Švýcarsko
- ◉ Alternativní rozvoj 'zespoda' bottom-up
- ◉ Věnován prozkoumávání nových způsobů uvědomení (raising consciousness)

BASIC NEEDS

CAPABILITIES

Koncept třetího systému

- Narůstající role grassroots movements v rozvojovém rozhodování (decision-making)
- Third System Project:

- První systém – systém **politické moci** (pod dominancí státu)
- Druhý systém – **ekonomické moci** – pod nadvládou nadnárodního kapitálu
- Třetí systém **people's power** – moci lidu
- Založen na dobrovolné angažovanosti, nárůstu uvědomění a lokální akci

Přístup základních potřeb

- ◉ Navazuje oprávnění entitlements
- ◉ Kulminuje v současném diskursu o základní právech
- ◉ Rights based approach (Amartaya Sen)
- ◉ ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ

Potůček, M.: Nejen trh

Role státu, trhu a občanského sektoru

Regulátoři společenského života

- Analýza tří základních regulátorů společenského života
- Trhu
- Státu
- Občanského sektoru

Regulátoři spol. života

- Jejich přednosti, ale i selhání, souvislosti, možnosti alternativního či komplementárního uplatnění
- Klíčové regulátory, nikoli jediné (rodina)

Modely regulování

Tabulka: Modely udržování sociálního řádu

Regulační model	Princip regulace	Specializovaná vědní disciplína
společenství	spontánní solidarita	sociologie
trh	rozptýlené soutěžení	ekonomie
stát	hierarchická kontrola	právo, politické vědy
asociace	harmonizace prostřednictvím organizace	teorie organizace, sociologie sociálních hnutí

Nástroje indoktrinace – vštípení doktríny

- Typickými nástroji indoktrinace-
vzdělávací soustavy a hromadné
sdělovací prostředky
- Indoktrinace – politický motiv –
orientováno příslušnou ideologií
- Ekonomický – reklama -

Zkreslení informací

- Producenti i zprostředkovatelé informací se mohou dostat do situace, kdy je v jejich soukromém zájmu podávat informace neúplně či zkreslené
- Význam médií veřejné služby

Princip trhu

Trh produkuje prostřednictvím cen signály, jimiž se lidé řídí takovým způsobem, aby maximalizovali sumu individuálních užitek při minimálním vynaložení zdrojů, kterými disponují. Regulace prostřednictvím trhu tedy vychází z předpokladu, že jednotlivci maximalizují svůj individuální prospěch do té míry, do jaké jim to trh umožní. Jednotlivec (instituce) tedy sleduje pouze své egoistické zájmy. Kouzlo neviditelné ruky je tedy hlavně v tom, že lidé v tržní ekonomice sledují své zájmy a přitom se chovají tak, že maximalizují sumu individuálních užitek při minimálním vynaložení zdrojů, kterými disponují. Regulační mechanismy trhu tedy vychází z předpokladu, že jednotlivci maximalizují svůj individuální prospěch do té míry, do jaké jim to trh umožní. Jednotlivec (instituce) tedy sleduje pouze své egoistické zájmy. Kouzlo neviditelné ruky je tedy hlavně v tom, že lidé v tržní ekonomice sledují své zájmy a přitom se chovají tak, že maximalizují sumu individuálních užitek při minimálním vynaložení zdrojů, kterými disponují.

Přednosti trhu ve srovnání se státem

- Schopnost maximalizovat ekonomickou efektivnost
- Sklon k inovacím
- Opakování úspěšných experimentů
- Rychlá adaptace na změny podmínek
- Opuštění neúspěšných nebo zbytečných činností
- Vytváření vhodných příležitostí pro uplatnění tvořivosti a podnikavosti lidí

Zmenšení nerovností

- Pokud vycházíme z teze zmenšujícího se mezního užitku s rostoucím bohatstvím – tzn. lidé získávají tím menší dodatečný užitek čím jsou bohatší . (stejná jednotka peněz učiní chudšího šťastějším)
= čím rovnoměrnější rozdělení dané sumy statků – tím vyšší celkový sociální výnos?

Zachování sociálního smíru

- Udržení dobrovolného souhlasu většina s politikou vlády
- Příkré sociální rozdíly – mohou ohrožovat základy legitimacy politického a ekonomického řádu
- Veřejné sociální služby – součást tohoto kontraktu (Dahrendorf)

Okun

- Kritérium ekonomické efektivity
- Distribuční spravedlnosti
- Paretovo pojetí distribuční spravedlnosti

ní institucionálních hodnot

to kritéria přiblížím na příkladu rodiny jako instituce, která je
ena jak církvemi, tak konzervativní politickou filozofií.
dy nabízení sexuálních služeb na trhu za úplatu, je jimi vní-
nrožení rodinných svazků a morálky vůbec — a proto je za-
o alespoň omezována.

Selhání trhu

1C. Lidská důstojnost

Aby člověk mohl vstoupit na trh, musí nabídnout něco ke směně. Ten, kdo nemůže nabídnout nic nebo jen velmi málo, nemůže na trh vstoupit nebo má

---

na něm jen velmi omezené možnosti. Jelikož přežití závisí na spotřebě alespoň minima soukromých statků, mohla by jejich tržně efektivní alokace vést ke ztrátě postavení postižených jedinců ve společnosti, k jejich deprivaci nebo i k předčasnému skonu. Extrémními příklady lidí, které trh vytlačuje na okraj společnosti, jsou žebráci a bezdomovci, mohou to však být také osamělé matky, děti chudých rodičů, lidé mentálně či fyzicky hendikepovaní.

Důvody státní regulace

1D. Kultivace a uplatnění lidského potenciálu

Zastánci uplatnění tohoto kritéria vycházejí z předpokladu, že nerovnost výchozích podmínek pro rozvoj jednotlivců, nevyhnutelná tam, kde by působilo pouze tržní prostředí, je nespravedlivá. (Potůček 1991, 1992)

Každému člověku by měla být poskytnuta rovná šance pro rozvoj a uplatnění jeho dispozic a sklonů. I ekonomický rozbor prosperity soudobých společností se stále více soustřeďuje na rostoucí úlohu kvality lidských zdrojů, v ekonomické terminologii lidského kapitálu. Poukazuje se na to, že trh není schopen zabezpečit plné uplatnění tohoto kritéria například v oblasti vzdělání, péče o zdraví, plnokrevné spoluúčasti jedinců na životě daného společenství.

Sustainable development

1E. Trvale udržitelný způsob života

Toto kritérium překračuje rámec úvah o tom, co je dobré pro člověka, resp. lidskou společnost, a zahrnuje do svého kalkulu i prospěch dalších živých bytostí a neživé přírody. Jeho důsledné uplatnění se nesnese s kořistnickým vztahem k jiným lidem, k odlišným formám života, ani s exploatací životního prostředí, které bývají produktem tržně konformní snahy o maximalizaci zisku. (Vavroušek 1993)

Externality ekonomických činností

Arnošt Gellner (citováno podle Musil 1996:31) to vidí takto:

„Vedlejší efekty hospodářských operací, kdyby nebyly omezovány, by zničily všechno — prostředí, kulturní dědictví, lidské vztahy. Tyto síly musí být prostě politicky omezovány, i když jejich kontrola by měla být jemná, kamuflovaná, dohadovaná. Hospodářství musí být natolik silné, aby vytvářelo pluralitní instituce, avšak ne tak silné, aby zničilo náš svět.“

Veřejný kontra soukromý sektor

Tabulka: Kritéria rozlišující veřejný a soukromý sektor

Kritérium	Veřejný sektor	Soukromý sektor
1. Politická moc	státní moc	osobní svoboda
2. Spotřeba a investice	veřejná spotřeba a investice	soukromá spotřeba a investice
3. Povaha rozhodování	politické nebo správní rozhodnutí	soukromé rozhodnutí
4. Poskytování statků (dávek a služeb)	veřejné statky (dávky a služby)	soukromé statky (dávky a služby)
5. Vlastnictví	vlastnictví ve veřejném sektoru	soukromé vlastnictví

Stanovení hranic veřejný vs. soukromý

1. Jaké je pravé místo státní moci ve společnosti, jinými slovy, jak velký má být rozsah individuální svobody? (problém svobody)
2. Jaká část celkových zdrojů vytvořených společností má být ponechána k dispozici vládě v jejím rozhodování o veřejné spotřebě a investicích? (alokační problém)
3. Jak velký má být státní rozpočet? Jinak řečeno, jak velká část soukromých příjmů má být vytvořena bez státní intervence v podobě transferů? (distribuční problém)
4. Jaká část statků (zboží a služeb) poskytovaných státem má být státem také produkována? (problém produkce)
5. Jaká část výrobních prostředků má být vlastněna státem? (problém vlastnictví)
6. Jaká část pracovní síly má být zaměstnána ve veřejném sektoru? (problém zaměstnanosti)

Jak mnoho redistribuovat?

čím vyšší bude relativní podíl mimotržní distribuce, tím méně můžeme očekávat v celkovém disponibilním bohatství společnosti s děravým vědrem: přemístíme-li jen malé množství vody, zůstane v nádobě stále ještě hodně; čím více vody se pokusíme přemístit, tím více zůstane v nádobě méně.

čím vyšší bude relativní podíl mimotržní distribuce, tím méně můžeme očekávat v celkovém disponibilním bohatství společnosti s děravým vědrem: přemístíme-li jen malé množství vody, zůstane v nádobě stále ještě hodně; čím více vody se pokusíme přemístit, tím více zůstane v nádobě méně.

definice

cenství, které sám. (tamleZ)

Občanskou společnost lze pak chápat jako

„...nezávislou samoorganizací společnosti, jejíž jednotlivé části se dobrovolně zapojují do veřejné činnosti, aby uspokojovaly individuální, skupinové či veřejné zájmy v rámci právně definovaného vztahu mezi státem a společností.“ (Weigle a Butterfield 1993)

Občanský sektor

Tabulka: Doména občanského sektoru

Sektor	Veřejný	Soukromý
alokační mechanismus →	veřejný rozpočet	trh
kritérium činnosti ↓		
veřejný zájem	stát	<u>občanský sektor</u>
zisk	—	ziskový sektor

Povaha občanského sektoru

- OS – dobrá informovanost o potřebách - uspokojuje potřeby, které nejsou naplňovány nebo jsou naplňovány neadekvátně
- Nezávislý na státu – patří do soukromé sféry
- Činnosti nejsou vedeny ziskem – cíl- uspokojování potřeb zájmů lidí a komunity
- = specifický třetí sektor

Paul Streeten

„Neziskový sektor kombinuje takovou formu státního intervencionismu a volného trhu, která se může vyhnout selhání obou těchto regulativů a může být proto přijatelnější než pouhý trh či pouhá správa. Hybridní instituce, které podporují iniciativu a podnikavost a musí se starat o získání prostředků na pokrytí svých nákladů, ale zároveň skládají účty veřejnosti, mohou kombinovat přednosti správy i trhu. (...) Síla občanské společnosti a zvláště

...
přednosti správy i trhu. (...) Síla občanské společnosti a zvláště neziskových organizací nespočívá v tom, že konkurují veřejnému sektoru, ale v kooperaci s ním, ať už ve financování, nebo v replikaci úspěšných projektů, nebo v opozici proti místní mocenské elitě mající sklon k vykořisťování. V jiných podmínkách, například působí-li ve státě zneužívajícím svého postavení, je jejich úkolem bojovat proti němu.“ (Streeten 1993)

Cardoso

- ◉ Triple alliance v Brazílii
- ◉ Škola ekonomické závislosti

Depencency school – mohou všichni lidé vstupovat do kontraktů dobrovolně?

Je svoboda dělitelná nebo není?

Různé míry svobody?

Stát a trh

Sojka a Konečný (1996:34) uvádějí, že podle soudobé ekonomické teorie vykonává stát ve vztahu k trhu tři funkce:

1. zabezpečuje podmínky pro dobré fungování tržního mechanismu:
  - minimalizuje negativní důsledky monopolu,
  - odstraňuje negativní nebo kompenzuje pozitivní externality,
  - zabezpečuje dostatečné množství veřejných statků,
2. zabezpečuje spravedlivé fungování tržního mechanismu přerozdělováním důchodů v zájmu větší důchodové a majetkové rovnosti,
3. zajišťuje vnitřní a vnější stabilitu ekonomiky prostřednictvím makroekonomické stabilizační hospodářské politiky.

Souvislost politického a ekonomického systému

Lindblom ukazuje, jak spolu v různých společenských uspořádáních souvisejí politický a ekonomický systém.

Tabulka: Typy politicko-ekonomických systémů

Politický systém →	demokratický	autoritářský
Ekonomický systém ↓		
tržně orientovaný	demokratický kapitalismus	země s fungujícím trhem, ale bez zaručených lidských a občanských práv
centrálně plánovaný	—	socialistické země

Zdroj: Lindblom 1977:161 — upraveno

Čínská lekce

„Tržní ekonomika se může velmi dobře snášet s vládou jedné strany. I když reformy vedoucí k zavedení tržního hospodářství mohou zaručit bezpečnou existenci jistých skupin a individuálních zájmů, nevedou nutně k politické demokracii.“ (Batt 1991:33)

Právní rámec fungování neziskového sektoru

covat na společném díle.

Právní i jiné podmínky pro činnost občanského sektoru mohou výrazným způsobem podporovat, kultivovat — či naopak tlumit nebo dokonce ničit — potenciál sociální participace, ochoty lidí účastnit se na formování sociálních podmínek života svého i svých spoluobčanů.

Specifickým...

Potenciál občanské participace

pouze na skupinový zájem.

Neziskové organizace tvoří nezbytný institucionální rámec, umožňující občanům sdružování a společné ovlivňování veřejných záležitostí v roli partnerů institucí státu a trhu. Na druhé straně ani vytvoření adekvátních legislativních a ekonomických podmínek pro činnost neziskových organizací není zárukou rozvoje občanského sektoru, není-li mezi občany dostatečný zájem v nich působit, jinými slovy řečeno, nedisponuje-li daná společnost dostatečným potenciálem občanství, sociální participace.³

Vymezení a klasifikace neziskových organizací

Současná právní úprava počítá s různými formami neziskových organizací. Ty mohou být ustaveny jako:

- občanská sdružení (včetně odborů a politických stran),
- církve a náboženské společnosti a jejich účelová zařízení,
- nadace (fondy),
- obecně prospěšné společnosti,
- profesní komory,
- zájmová sdružení právnických osob (zřízená k neziskovým účelům),
- družstva (zřízená k neziskovým účelům).

nejčastěji setkáváme v následujících druzích aktivit:

- sociální péče,
- zdravotnictví,
- tělovýchova a sport,
- výchova a vzdělávání,
- sdružování sociálních skupin se specifickými zájmy (děti, mládež, ženy, studenti, zdravotně postižení, homosexuálové...),
- péče o životní prostředí,
- bydlení a rozvoj obce,
- bezpečnost osob a ochrana majetku,
- kultura,
- specifická zájmová činnost (například zahrádkáři, chovatelé, rybáři, filatelisté, myslivci, radioamatéři),
- ochrana lidských práv jednotlivců a marginalizovaných skupin,
- odborová činnost,
- profesní a odborná sdružení a komory,
- mír a mezinárodní spolupráce;
- náboženství,
- politika.

John Hopkins U výzkum

Table 1 Country coverage of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project

---

Developed Countries

Australia
Austria
Belgium
Finland
France
Germany
Ireland
Israel
Italy
Japan
Netherlands
Norway
Spain
Sweden
United States
United Kingdom

Developing Countries

Argentina
Brazil
Colombia
Egypt
Kenya
Mexico
Morocco
Pakistan
Peru
Philippines
South Africa
South Korea
Tanzania
Uganda

Transitional Countries

Czech Republic
Hungary
Poland
Romania
Slovakia

John Hopkins University research

- ◉ Strukturálně-operacionální definice
- ◉ Organizace – 1) formálně ustaveny – do jisté míry institucionalizovány, psaný dokument o ustanovení, pravidla o fungování, setkávání atd.

Def. OS

- ◉ 2) privátní – nejsou součástí státního aparátu, mohou se ucházet o prostředky z veřejných rozpočtů (v jistých def. – ze sektory vyloučeny)
- ◉ 3) nedistribují zisk – nejsou primárně komerční a nedistribují zisk; případný dosažený zisk je reinvestován do chodu organizace

Def. OS

- ◉ 4) samo-organizující se; mechanismy interní správy, mohou ukončit činnost z vlastní vůle, správci svých vlastních záležitostí
- ◉ 5) dobrovolné – sporné
- ◉ Členství není právně vyžadováno nebo není povinné (x lékařská komora a další profesní organizace)

Zjištění výzkumu John Hopkins

- **A \$1.3 trillion industry.** The civil society sector had aggregate expenditures of US\$1.3 trillion as of the late 1990s, with religious congregations included. This represents 5.1 percent of the combined gross domestic product (GDP) of these countries (see Table 3).
- **The world's seventh largest economy.** To put these figures into context, if the civil society sector in these countries were a separate national economy, its expenditures would make it the seventh largest economy in the world, ahead of Italy, Brazil, Russia, Spain, and Canada and just behind France and the U.K. (see Table 4).
- **A major employer.** The civil society sector in these 35 countries is also a major employer, with a total workforce of 39.5 million full-time equivalent workers including religious congregations. This means that civil society organizations:

Table 3 The scale of nonprofit activity, 35 countries, 1995-98

- # \$1.3 trillion in expenditures
    - 5.1 percent of combined GDP

  - # 39.5 million FTE workforce, including 21.8 million paid workers and 12.6 million FTE volunteers
    - 4.4 percent of economically active population
    - 46 percent of public sector employment
    - 10 times the employment in the utilities and textile industries in these countries

  - # 190 million people volunteering
    - 221 volunteers per 1,000 adult population
-

Source: Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project

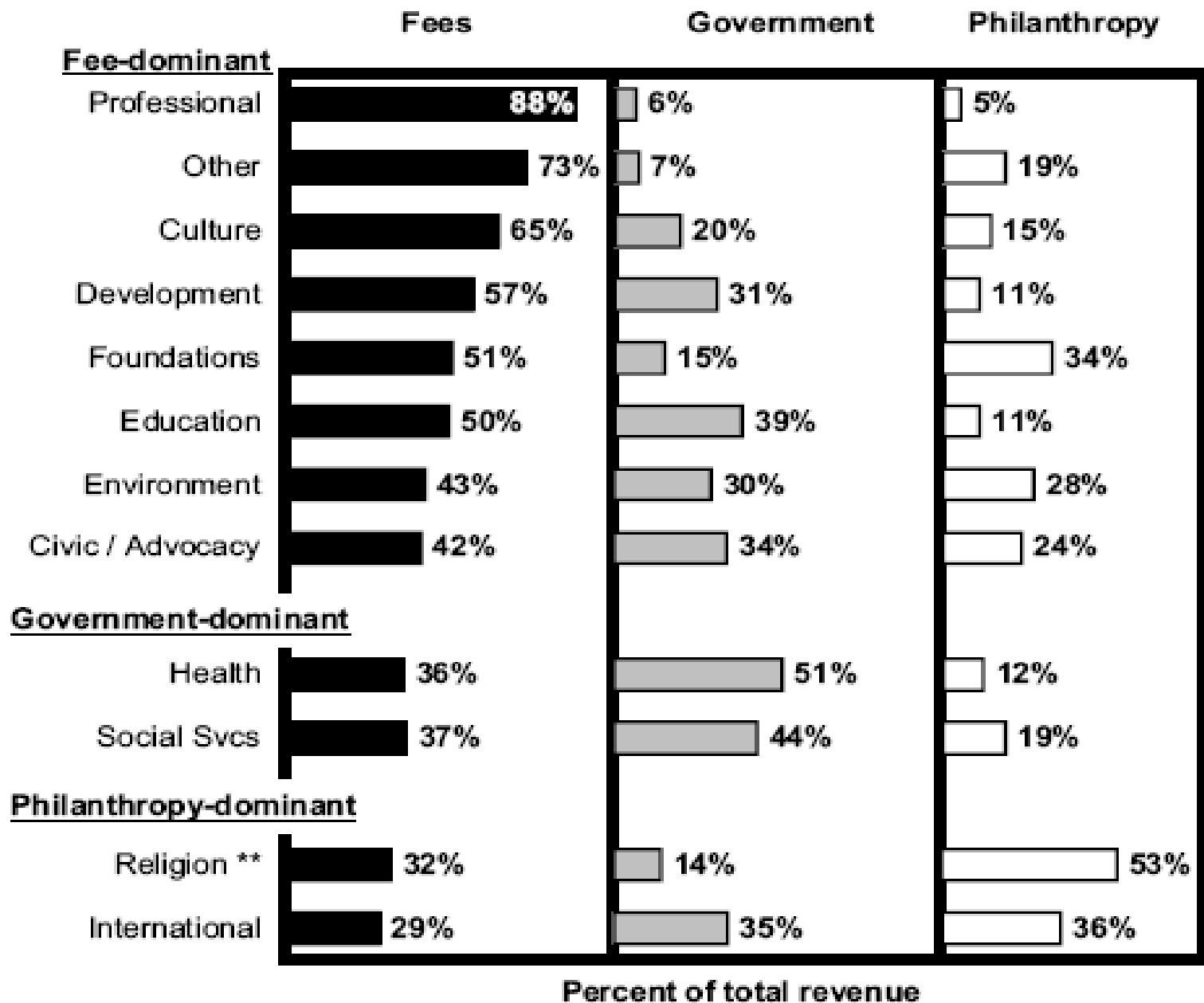
Kdyby občanská společnost byla státem

Table 4 If the civil society sector were a country...

Country	GDP (trillion \$)
U.S.	\$7.2
Japan	5.1
China	2.8
Germany	2.2
U.K.	1.4
France	1.3
Civil society sector expenditures (35 countries)	1.3
Italy	1.1
Brazil	0.7
Russia	0.7
Spain	0.6
Canada	0.5

Kolik zaměstnává neziskový sektor?

- Employ, on average, 4.4 percent of the economically active population, or an average of almost one out of every 20 economically active persons;
- Employ, in the aggregate, 10 times more people than the utilities and textile industries in these countries, five times more people than the food manufacturing industry, and about 20 percent more people than the transportation industry (see Figure 1).

* 32-country unweighted averages.

** 29-country unweighted averages.

ILO - BNA

- ◉ Snaha definovat hierarchii BN = z rozvojový programů benefitovali chudí
- ◉ Streeten, Burki – core needs – potrava, voda, oblečení, přístřeší – ovlivnilo zaměření MO na hmatatelné potřeby, umožnilo se vyhnout otázkám filozofickým – vztah tangible needs k svobodě, dem.apod.

Druhý přístup

více subjektivní, normativní, kvalitativní přístup

Co činí „life worth living“ v různých společnostech a kulturách

approach to basic needs clearly distanced itself from this interpretation. Priority was given not only to the minimum physical requirements for human subsistence, but also to a range of other less tangible needs, such as protection, affection, understanding, participation, leisure, creation, identity, and freedom (see Max-Neef 1986). Rather than being universal, finite, and quantifiable, these latter needs are infinite, qualitative, and subject to change across cultures and societies. Instead of concentrating merely on 'things,' they include the broader needs and desires which make life meaningful to people within particular historically constituted contexts.

meaningful to people within particular historical contexts.

From this perspective, basic needs are transformed into political claims for entitlements. The poor are no longer regarded simply as victims or passive recipients of outside aid, but as people who, despite enormous constraints, are actively engaged in the struggle to define their own lives and means of livelihood. For poverty programs to be effective, the poor must take an active role in the provisioning of their own needs, rather than simply relying on the state or outside organizations to solve their problems. However, in order to participate in this process, the poor must often receive some initial assistance to provide them with the means to help themselves. The

1989: 173). Instead, the approach demands greater popular participation. On the one hand, this requires a change in the organization of institutions and agencies involved in development programs, and on the other, the attainment by the poor of the means to become more organized and self-reliant. At both of these levels, basic needs tend to become highly politicized, inextricably tied to issues of representation, participation, and empowerment, over which different classes and social groups contend within the political arena. As Conger Lind (1992: 144) notes in an article on poor women's movements and basic needs:

- BNA - include certain minimum requirements of a family for private consumption,
- such as adequate food, shelter, and clothing
- household equipment and furniture,
- certain essential services, such as safe drinking water, sanitation, public transport, and health, educational and cultural facilities ([16](#)).

Urban bias does not seem particularly helpful in the context of underdeveloped countries where upwards of 80 percent of the population live in rural areas, where agriculture constitutes the fundamental source of national wealth, where urban places have traditionally expropriated the rural surplus, and where the economy remains externally oriented. If development is to be for the people, there is a strong *prima facie* case that it should largely consist of development in and for rural areas: it is contended that urban biased strategies are incapable of achieving these aims. (Dattoo and Gray 1979: 261)

In addition to the agroexport model, the Green Revolution also contributed to the deepening of bimodal patterns of agricultural development (see, e.g., Conway and Barbier 1988; Johnston and Clark 1982; Shiva 1991). The Green Revolution focused on increasing food production, especially grains, rather than agroexports. It was envisioned that an increased supply of grains would lower the relative cost of food and, in turn, help to drive down per unit labor costs for both agriculture and industry. Lower unit costs would raise profitability levels, permitting higher rates of savings and investment and a faster rate of overall growth. Benefits would accrue

...agriculture, but also to industries, especially those located in rural areas. Increased agricultural production would provide raw materials (e.g., for food-processing industries); stimulate the demand for agricultural inputs and intermediate goods (such as fertilizer, pesticides, irrigation machinery); and create an expanded rural market for simple consumption goods (e.g., bicycles, radios). Technological innovation was regarded as the key to accelerating agricultural growth, and it was from this focus that the Green Revolution strategy derived its name. Improved hybrid seed varieties, greater use of fertilizers and other chemical inputs, investment in irrigation

...and rural credit were emphasized.

Thus, the Green Revolution adopted a very technocratic orientation. Relatively little emphasis was placed on the need for land redistribution and tenure reforms, institutional change, or the direct participation and mobilization of the rural population in development programs. While the Green Revolution enjoyed broad success in raising grain production, many analysts argue that this was accomplished at high social and environmental costs (e.g., Bartra and Otero 1987; Conway and Barbier 1988; Hazell and Ramasamy 1991; Shiva 1991; Zarkovic 1988). Many of the technological innovations proved to be highly dependent on external inputs, such as fertilizers and pesticides, which were often expensive and difficult to obtain in rural areas. The Green Revolution also led to the concentration of land in the hands of a few large farmers, who were able to take advantage of the new technologies and credit facilities. This led to the marginalization of small farmers and the erosion of rural communities. The Green Revolution also had significant environmental impacts, including the depletion of soil nutrients, the loss of biodiversity, and the contamination of water resources with pesticides and fertilizers. The Green Revolution was a double-edged sword, and its legacy is still being debated today.

The origins of the *latifundio–minifundio* pattern of rural development in most Latin American countries can be traced back to the early colonial period. However, land concentrations accompanying the postwar expansion of agroexports significantly reinforced traditional dualistic rural structures. *Latifundios* are large-scale estates, while *minifundios* are small farms, often insufficient to meet the subsistence needs of a peasant family.

technologies (through lack of capital and rural credit) and by raising producer prices (resulting from the increased output of larger producers). Green Revolution technologies have also often been linked to the penetration of transnational corporations into rural areas (especially through increasing dependence on hybrid seed types and chemical inputs) and to growing ecological problems (e.g., soil erosion, chemical contamination of soils and groundwater, depletion of water resources, greater crop vulnerability, decreased genetic diversity). Moreover, because they have generally not been accompanied by redistributive measures, these technologies have commonly

The politicization of 'basic needs' demonstrates the way in which such 'needs' are actually much more than just the desire for bread and water. As poor women base their politics on their reproductive roles, they challenge the meaning of ascribed gender roles as well as the implications these roles have in the reproduction of society. They are not only struggling for access to resources, they are also challenging dominant representations of gender and incorporating this into their politics. State policy, then, cannot easily fulfill poor women's 'needs' simply by providing them with economic resources.

The Focus on Rural Development

Beginning in the early 1970s, many of the alternative development programs of various aid agencies and international organizations focused on rural development as the key to reducing levels of underemployment, increasing access to public goods and services, and lowering poverty and income inequalities in most developing countries. Rural development emerged as a major issue as it became clear that previous development approaches had generally failed to improve the well-being of the rural population. Aside from some highly urbanized parts of Asia and Latin America, and

... in most Third World countries continue to reside in the countryside. This is particularly true for many of the poorest countries, in which some 80 percent or more of the population may be rural (Grindle 1988). As a result, over vast areas of the South, particularly in sub-Saharan Africa, the most severe cases of absolute poverty remain largely a rural phenomenon (von Braun and Paulina 1990). Moreover, access to basic public goods and services (e.g., health care, and education) is usually most inadequate in outlying rural areas, thereby compounding problems commonly associated with poverty, such as high morbidity and child mortality and low life expectancy.

issues concerning the relative neglect of the countryside as resources were concentrated in urban areas, the bias of development efforts toward industry at the expense of agriculture, and the manipulation of internal terms of trade against agriculture, particularly domestic food production. These issues were grouped together within the broad concept of 'urban bias,' which became an early theme of organizations such as the ILO and World Bank. It was asserted that an urban bias in the development programs of many countries had drawn away resource allocations from rural locations to meet urban and industrially based priorities, thereby adversely affecting both economic efficiency and distributional equity (e.g., Bates 1981; Lipton 1977). Accompanying their overall urban bias, development

Amartya Sen

- Related approaches, taking their cue from the work of Amartya Sen,
- **enlargement of 'capabilities'** rather than consumption.
- it focuses on allowing the society to consume just enough to rise above the poverty line and meet its basic needs. These programs focus more on subsistence than fairness.

- BNA – důležitost metodologie – jak měřit
- The 1995 world summit on social development in Copenhagen had,
- "eradicate absolute poverty by a target date specified by each country in its national context."[\[2\]](#)

Jak se měří?

- ◉ *Survey of Household Spending* to determine the cost of a list of household necessities.

Příklady - Filipíny

- **Human and Ecological Security Plan** using this concept as a core strategy through the ***Minimum Basic Needs Approach to Improved Quality of Life - Community-Based Information System (MBN-CBIS)***
- Vláda – pomáhal lokálním municipalitám identifikovat pro intervenci prioritní rodiny a komunity
- Zlepšení alokace rozdělování zdrojů z sociálních rozvojových fondů.

Problematika měření - příklady

- ◉ Minimum expenses vary by region
- ◉ a family in middle-class Pennsylvania of one adult and two children (one preschooler, one school-aged) needed a minimum income of \$30,269 to pay its own way in 2006
- ◉ Washington - \$48,269 to be self-sufficient

- Kuznets, - **historical study of the development** of some of the presently developed countries,
- hypothesized that **income inequality first increases and then decreases as development proceeds.**
- In testing this hypothesis, Ahluwalia related the share in income of various income classes to the logarithm of per capita GNP in constant 1970 U.S. dollars of 60 (developed and developing) countries, in the form of a quadratic regression. [4](#)

- The relationship was estimated separately for the entire sample and a sub-sample of 40 developing countries.
- His results showed that as per capita GNP rises, the share of income accruing to the poor -- say the bottom 40 percent of the population - - first falls, reaches a minimum, and then rises.

Who are 'the people'?

Speak about 'the people' and it is the minorities and the oppressed – those sections of the world population who have no economic or social status in society if judged by the standards of the dominant structures – who come most readily to mind. Oppression, however, takes many forms and operates at various levels. It is not possible, therefore, to speak in general terms of the amorphous masses of 'the oppressed', in the same way as it is not possible to classify all women indiscriminately under the heading of 'gender' or 'gender oppression' (Chapter 9). Even uncritical references to

Degrees of discrimination?

'To be a woman mayor in Brazil is very difficult – To be a woman mayor in São Paulo is even more difficult, particularly if this woman is from the North East region of Brazil.' That is, she is first discriminated against in her condition as woman, and second in her position as woman of the North East. She then added: 'My difficulty as a woman mayor would be correspondingly worse if I were black and a peasant.'

Maldevelopment⁵

The global process involving all countries in which some are suffering from lack of resources while others are wasting them.

Galtung, 1980: 14

A pattern of growth and resource use geared to private profit and power, and a pattern of dominance of the planet by the North which is no longer tenable.

Nerfin, 1987: 171

The Third World: a political concept

From my experiences living in the United States, I discovered the presence of the Third World in the First World such as the ghettos in the United States.... Discovering the Third World in the First, I also became aware of the presence of the First World in the Third World.... Third World is basically a political concept. The so-called 'First World' has within it its own Third World: the Third World has its First World represented by its ideology of domination, of power of the ruling classes. The Third World is, in the last analysis, the world of silence, of oppression, of dependence, of exploitation, of violence exercised by the ruling classes on the oppressed.

Freire, 1983: 35

Another Development

Answers the key questions: Development of *what*, development *by whom*, development *for whom*, development *how*, and contains the following key elements:

1 *Need-oriented*: that is, geared to human needs, both material and non-material, starting with the needs of the majority of the world's inhabitants, the dominated and the exploited. Ensuring the humanization of all human beings by the satisfaction of their needs for expression, creativity, equality and conviviality, and to understand and master their own destiny.

2 *Endogenous*: that is, stemming from the heart of each society, which defines in sovereignty its values and its vision of the future.

3 *Self-reliant*: that is, implying that each society relies primarily on its own strength and resources in terms of its members' energies and its natural and cultural environment,

4 *Ecologically sound*: that is, utilizing rationally the resources of the biosphere in full awareness of the potential of local ecosystems as well as the global and local outer limits imposed on present and future generations.

5 Based on *structural transformations*: they are required, more often than not, in social relations, in economic activities and in their spatial distribution, as well as in the power structure, so as to realize the conditions of self-management and participation in decision making by all those affected by it.

These five key elements are *organically* linked.

Nerfin, 1975: 10 (abridged)

Self-help

- ◉ Encouraging an participatory decision making
- ◉ Latent energie and creativity of the poor – rapid development

'Third World': a terminology

Tiers Mondisme (Third Worldism), the somewhat romantic idea that the formerly colonized peoples would lead the world towards a more just social(-ist) order, has become redundant in the 1990s. The world's bad conscience about the situation has been replaced by a good dose of hypocrisy and cynicism. Coined in the 1950s by the demographer and economist Alfred Sauvy (1952),¹ the term ought never to have been used in the first place, if only because it always had a 'third-rate' and condescending ring to it. The expression is also said to be epistemologically and politically incorrect: in view of the great diversity of cultures and traditions covered by its scope, we had better talk about Third Worlds (Verhelst, 1989: 4;

... and agencies (e.g., USAID, CIDA) became involved.

In his presidential address to the 1973 World Bank annual meeting, Robert McNamara expressed the view that the mainstream development strategies of the 1950s and 1960s had made an unacceptably small impact on Third World poverty and inequalities. Largely through the prodding of its Development Research Center under Hollis Chenery, the World Bank began to adopt a new development approach, termed 'redistribution with growth' (Chenery et al. 1974). Redistribution and growth were treated as complementary rather than contradictory elements of development.

development approach, termed 'redistribution with growth' (Chenery et al. 1974). Redistribution and growth were treated as complementary rather than contradictory elements of development; sustainable growth would require redistributive policies and targeted programs for the poor during the initial stages of development, instead of simply relying on trickle-down mechanisms to eventually spread the benefits of growth. Priority was given to employment creation and income redistribution.

Although it contained these new emphases, redistribution with growth represented a modification rather than a clear break with previous mainstream development strategies. It retained much of the optimism of the earlier models in its promotion of the benefits of market-led growth. Redistribution of income toward the poor essentially remained tied to rapid economic growth; the traditional recipe of balanced growth was simply extended to cover social as well as economic development (Hettne 1999: 57). Although there was considerable evidence that the poor formed

economic decision-making were largely avoided.

Parallel to the World Bank's strategy of redistribution with growth, the International Labor Organization (ILO) adopted a basic-needs approach during the 1970s. The idea of basic needs may have originated in a report by a group of Latin American theorists (Herrera et al. 1976), prepared for the Bariloche Foundation, Canada (see Preston 1986: 109). However, the basic-needs concept was formally placed on the international development agenda at a 1976 ILO World Employment Conference in which the participants adopted a 'Declaration of Principles and Program of Action for a Basic Needs Strategy of Development' (in ILO 1976: 189–214). As it was elabo-

Chamber, R.: Rural Development

- [...] absolute poverty: **a condition of life so characterized by malnutrition, illiteracy, disease, squalid surroundings, high infant mortality, and low life expectancy as to be beneath any reasonable definition of human decency** [Chamber, 1995:1].

Biased knowledge

- “Outsiders are people concerned with rural development who are themselves neither rural nor poor. Many are headquarters and field staff of government organizations in the Third World.

Biased knowledge

- They also include academic researchers, aid agency personnel, bankers, businessmen, consultants, doctors, engineers, journalists, lawyers, politicians [...]. Outsiders underperceive rural poverty. They are attracted to and trapped in urban 'cores' which generate and communicate their own sort of knowledge while rural 'peripheries' are isolated and neglected.

6 biases

- 1) *spatial* – urban, tarmac and roadside;
- 2) *project* – towards places where there are projects;
- 3) *person* – towards those who are better off, men rather than women, users of services and adopters of practices rather than non-users and non-adopters, and those who are active, present and living;

biases

- ◉ 4) *seasonal*, avoiding the bad times of the wet season;
- ◉ 5) *diplomatic*, not seeking out the poor for fear of giving offence
- ◉ 6) *professional*, confined to the concerns of the outsider's specialization. As a result, the poorer rural people are little seen and even less in the nature of their poverty understood (Chamber, 1995:2).